
نوسازی، توسعه، جهانی شدن

(مفاهیم، مکاتب، نظریه‌ها)

دکتر رضا شیرزادی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی (واحد کرج)

فهرست

	فهرست
۹	دییچه
۱۳	۱. نوسازی و توسعه: چارچوب مفهومی
۱۳	اصطلاحات مرتبط
۱۵	نوسازی و توسعه
۱۹	چند دیدگاه در مورد توسعه
	زمینه‌های سیاسی - اقتصادی طرح مباحث توسعه در دوره‌ی بعد از
۲۶	جنگ جهانی دوم
۲۸	تحول در مفهوم توسعه
۳۰	اهداف توسعه
۳۱	ابعاد توسعه
۴۰	مراحل نوسازی و توسعه
۴۱	راه‌های نوسازی و توسعه
۴۵	۲. مکاتب، نظریه‌ها و موضوعات توسعه
۴۶	زمینه و گرایش عمومی نظریه‌های علوم اجتماعی
۴۷	الگوهای کلی نظریه‌های توسعه‌ی سیاسی
۵۰	مکاتب نظریه‌پردازی دریاب توسعه
۵۰	۱. مکتب نوسازی

- الف. زمینه‌های پیدایش
 ب. بنیادهای نظری
 ج. ویژگی‌های مطالعات اولیه
 د. انتقادات وارده به مطالعات اولیه
 ه. ویژگی‌های مطالعات متأخر
 ۲. مکتب وابستگی
 الف. زمینه‌های پیدایش
 ب. ویژگی‌های مطالعات اولیه
 ج. انتقادات وارده به مطالعات اولیه
 د. ویژگی‌های مطالعات متأخر
 ۳. مکتب نظام جهانی
 الف. زمینه‌های پیدایش
 ب. ویژگی‌های مطالعات اولیه
 ج. انتقادات وارده به مطالعات اولیه
 نظریه پردازان توسعه
 ۱. نظریه پردازان نسل اول
 کارل دویچ
 دانیل لرنر
 مک کلند
 آکس اینکلس
 سیمور مارتین لیپست
 رابرت دال
 والت روستو
 ادوارد شیلز
 گابریل آلموند و جیمز اس. کلمن
 ۲. نظریه پردازان نسل دوم
 دیوید اپتر
 ارگانسکی
 برینگتون مور

- آلموند و پاول
 لوسین پای
 ساموئل هانتینگتون
 پل باران
 آندره گوندر فرانک
 سمیر امین
 کاردوزو و فالتو
 گیلرمو اودانل
 امانوئل والرشتاین
 ۳. نظریه پردازان و موضوعات متأخر
 توماس گلد
 پیتر ایوانز
 آدریان لفت ویچ
 ریچارد اسکالر
 جوهانا وارتیانن
 توسعه‌ی پایدار
 کیت گریفین، تری مک‌کنلی و محبوب‌الحق
 آمارتیا سن
 لری دایموند
 نقش دولت در توسعه از دیدگاه بانک جهانی
 توسعه‌ی هزاره و اهداف آن
 حکمرانی خوب
 نظام اداری و توسعه
 ۳. جهانی شدن
 مفهوم جهانی شدن
 پیشینه و علل جهانی شدن
 ۱. دیدگاه مورخان و تاریخ‌گرایان

۱۸۱	۲. دیدگاه نوگرایان
۱۸۴	۳. دیدگاه پسانوگرایان
۱۸۵	نظریه‌های جهانی شدن
۱۸۶	مارتین آلبرو
۱۸۹	رونالد رابرتسون
۱۹۳	آنتونی گیدنز
۱۹۵	جوزف استیگلایتز
۱۹۸	مارتین خور
۲۰۱	سمیر امین
۲۰۴	پل سوئیزی
۲۰۷	هری مگداف
۲۰۷	ابعاد جهانی شدن
۲۰۷	۱. جهانی شدن اقتصاد
۲۱۲	۲. جهانی شدن سیاست
۲۱۴	۳. جهانی شدن فرهنگ
۲۱۷	عوامل جهانی شدن
۲۲۱	ابزارهای جهانی شدن
۲۲۵	جهانی شدن و توسعه
۲۲۹	مزایا و معایب جهانی شدن
۲۳۳	پیوست: بررسی کتاب
۲۳۵	افسانه‌ی توسعه: اقتصادهای ناکارآمد قرن بیست و یکم
۲۴۹	توسعه‌ی به مثابه‌ی آزادی
۲۵۹	دموکراسی‌های آسیایی
۲۷۵	منابع

دیاچه

بیش از یک صد و پنجاه سال از آغاز تلاش برای آنچه نوگرایی و نوسازی جامعه‌ی ایران خوانده می‌شود می‌گذرد. در آن روزگار (نیمه‌ی اول قرن نوزدهم) ممالک غیرغربی از جمله ایران تحت تأثیر تحولات شگرف فلسفی، علمی، فنی، اقتصادی و سیاسی دوران جدید مغرب‌زمین قرار گرفتند و به فراخور درک و دریافت خود از آن، مبادرت به تحلیل، اقتباس و اجرای اصولی برای دستیابی به دستاوردهای حیرت‌انگیز آن نمودند. آنچه در اروپای غربی اتفاق افتاد و مدرنیته یا تجدد نام گرفت، به دلایل عمیق تاریخی و فرهنگی برای اولین بار در کشورهای فرانسه، انگلیس، آلمان و تا حدودی ایتالیا، رخ داد. دنیای بیرون از این کشورها اعم از غربی و غیرغربی، آگاهانه و عامدانه درصدد برآمدند تا دستاوردهای مدرنیته را اقتباس کنند، از این رو به مدرنیزاسیون یا نوسازی پرداختند. بنابراین هدف همه‌ی این کشورها برگرفتن صنعت، نهادهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی نوین بود تا از غافله‌ی تحولات روز دور نمانند. کشورهایی چون نروژ، سوئد، فنلاند، ژاپن، کره، چین، ایران، ترکیه و... همگی نوسازی پیشه کردند. وجه تمایز کشورهای داعیه‌دار مدرنیته از کشورهای عامل مدرنیزاسیون در آن بود که آنان به کندوکاو در بنیادهای مدرنیته پرداختند و جریان‌های بزرگ نوآوری فلسفی و علمی را

تأسیس کردند، اما اینان تنها برای کسب دستاوردهای مدرنیته اقدام نمودند.

تلاش برای نوسازی به‌ویژه در ممالک غیرغربی، در دوره‌ی پس از جنگ جهانی دوم شدت بیشتری یافت و تحقیقات کمی و کیفی متنوعی در این راستا صورت پذیرفت و به تدریج ادبیات نوسازی و توسعه شکل گرفت. در عین حال، در اواخر قرن بیستم بحث بر سر پدیده‌ی جهانی‌شدن، تا حدودی مسئله‌ی گذار از دوره‌ی نوسازی را شدت و حدت بیشتری بخشید و طبیعتاً سرعت تحولات را دوچندان کرد. امروزه کشورهای در حال توسعه، در وضعیت خطیری قرار دارند و هرگونه کوتاهی و تعلل در روند تغییرات نوسازانه، می‌تواند به عقب‌افتادن و حاشیه‌ای شدن این کشورها بینجامد. طبیعتاً جامعه‌ی امروز ایران نیز از این امر مستثنی نیست. روند تحولات سده‌ی اخیر ایران، اگرچه در راستای نوسازی کشور با افت و خیزهایی همراه بوده است، بی‌تردید شناخت مفاهیم، دیدگاه‌ها و تجربه‌های نوسازی، گامی در راستای تسریع آن است.

پژوهش حاضر که حاصل مطالعات و دغدغه‌های چندین ساله‌ی نگارنده است، گامی در جهت شناساندن اهم مباحث این حوزه‌ی مطالعاتی است که به فراخور نیاز دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته‌های علوم سیاسی، اجتماعی و اقتصادی تهیه و تدوین شده است. این مجموعه در سه فصل و یک ضمیمه ارائه می‌شود. فصل اول به بررسی مفهوم نوسازی و توسعه، و اصطلاحات مرتبط می‌پردازد و اهداف، ابعاد، مراحل و راه‌های نوسازی و توسعه را مورد بحث قرار می‌دهد. در فصل دوم، عمده‌ترین مکاتب، نظریه‌ها و موضوعات نوسازی و توسعه مورد بررسی قرار می‌گیرند. این فصل به دلیل گستردگی، بخش اعظم مطالب کتاب را به خود اختصاص داده است. فصل سوم کتاب به بررسی پدیده‌ی جهانی‌شدن اختصاص دارد. در این فصل، مفهوم،

پیشینه، علل، نظریه‌ها، ابعاد، عوامل، ابزارها، مزایا و معایب جهانی‌شدن مورد بحث قرار می‌گیرند. همچنین، در بخش پیوست، بررسی و نقد سه کتاب در زمینه‌ی موضوعات مورد بحث در این نوشته ارائه شده است. از این‌که مجال ویرایش جدید و افزودن مباحثی به این مجموعه را یافته‌ام، خداوند را شاکرم. امید دارم توفیق تکمیل این رشته از مطالعات را در آثار بعدی بیابم.

رضا شیرزادی

بهار ۱۳۹۰